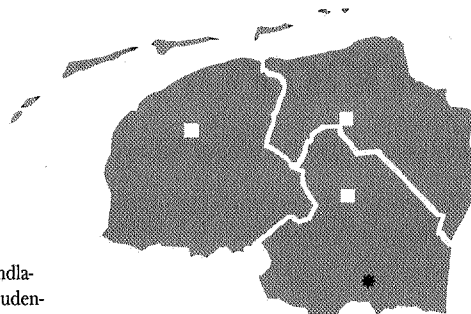

Het Mekelermeer

In vogelvlucht

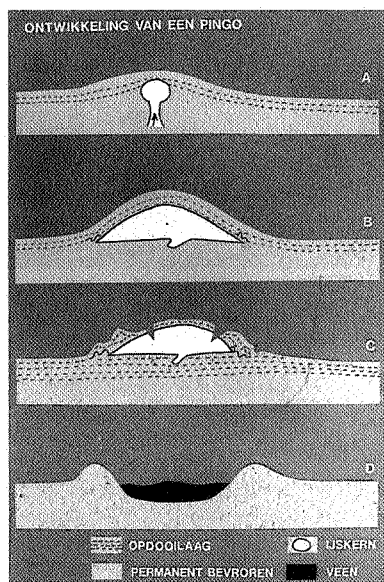
tekst en foto Paul Paris

● Ten noordoosten van Hoogeveen en 1 kilometer ten oosten van het Balinger- en Mantingerzand ligt te midden van een stuk onontgonnen heide een groot diepblauw meer. Vergeliken met andere meertjes of dobben in Drente valt dit meer niet alleen op door zijn grote diameter van 150 meter. Ook de met name uit de lucht zichtbare cirkelvormige structuren in het heideveld en de aangrenzende akkers maken het Mekelermeer een opvallend landschapspijlverschijnsel. Met behulp van talloze boringen in en om het meer hebben geologen een beter inzicht gekregen in de ontstaanswijze van dit meer. Hierbij werd zelfs barre vrieskoude getrotseerd om vanaf het ijs de bodem te doorboren om zo inzicht te krijgen in de opbouw van de diepere bodemlagen.

Op het Drents keileemplateau liggen honderden meertjes of dobben. Sommige hebben open water, de meeste zijn echter min of meer met veen dichtgegroeid. Wat afmetingen, ligging en diepte betreft vertonen zij verschillen en overeenkomsten. Ze zijn allen ontstaan in de laatste ijstijd, toen er weliswaar geen landijs in Nederland lag, maar er wel een poolklimaat heerste. Dobben kunnen op twee manieren ontstaan, ten eerste als een uitgeblazen windkuil in het kale vrijwel onbegroeide zandlandschap. Deze windkuilen werden tot een paar meter diepte uitgeblazen tot de onderliggende keileemlaag. Deze laag zorgt ervoor dat het hemel- en grondwater niet in de dieper gelegen ondergrond kan wegzakken. We nemen tegenwoordig aan dat de meeste ondiepe dobben op deze manier zijn ontstaan.

De ontstaanswijze van de diepere dobben is ingewikkelder. Als basis dient de geologische opbouw van het Drents Plateau: een vrijwel alom aanwezige keileemlaag, vaak enkele meters dik. Onder deze

laag liggen veelal goed waterdoorlatende zandlagen. Op de keileemlaag liggen soms leemhoudende zanden, veelal in een golvend reliëf. Dit zijn dekzanden die als een deken door de wind zijn neergelegd aan het eind van de laatste ijstijd. De keileem speelt bij het ontstaan van de diepere dobben - ook het Mekelermeer - een cruciale rol.

In de laatste ijstijd was, zeker aan het oppervlak, het meeste bodenwater bevroren. In de ondergrond onder de keileem was vrijstromend water aanwezig. Door scheuren of zwakke plekken in de keileem kon dit water plaatselijk naar boven stromen waar het in contact kwam met de permanent bevroren bodem (fase A in de figuur). Hierdoor ontstond op den duur een ijslens die door toevoer

van onderliggend water steeds verder uitgroeide. De bovengrond werd naar boven gedrukt en zo ontstond een vorstheuveld of pingo (fase B). Aan het einde van de ijstijd, met de komst van het warmere Holocene, ontdoede de vorstheuveld en wel het eerst aan de bovenkant. Hierdoor gleed de opgeduwde bovengrond van de ijslens (fase C) en vormde zich om de pingo een wal. Tenslotte smolt ook de ijslens en bleef er een depressie achter die aanvankelijk met water gevuld was, maar later dichtgegroeid met veen.

In het geval van het Mekelermeer is er aantal kanttekeningen te maken bij de hierboven geschetste ontwikkeling van een pingoruïne. De wal rond de pingo is weliswaar aanwezig maar later bedekt met dekzand. De op de wal lijkende structuur in het heideveld is dus van jongere datum dan de oorspronkelijke dieper gelegen en thans onzichtbare wal van de pingo. Maar deze wal op het huidige heideterrein heeft natuurlijk wel een relatie met de wal van de pingo. Hetzelfde geldt voor de cirkelvormige verkleuringen in het akkerland, op de foto direkt achter het meer gelegen.

Het Mekelermeer is nooit met veen dichtgegroeid. De grote diepte van 17 meter was daarvan de oorzaak. Wel ligt op de bodem een meters dikke laag organisch afval, zodat de huidige waterdiepte nog maar 6 meter is.